

Schaarschmidt egyleti igazgató nyilatkozatát olvastam fel, amely az évkönyvekben foglaltatik, és amely nyilatkozat azt mondja, hogy azon egylet működésének célja a német nemzeti irányzatnak kiterjesztése, annak egész Európában való általánosítása és a német nemzeti érdekeknek a német állam határain kívül támogatása és protezsálása. Bocsánatot kérek, t. képviselő úr, hogy ha én ilyen konkrét és határozott nyilatkozatot idézek, ezzel szemben a képviselő úr a Gustav Adolf-Vereint azzal nem védheti, hogy kinek és mennyit adott ekkor és ekkor, mert én arra a tényre bázírozom nyilatkozatomnak legkardinálisabb sarkpontját, hogy ez az egylet német kultúrát és német érdekeket protezsál itt a mi állami életünk keretén belül. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Én érveimnek súlypontját arra alapítom, hogy ez a Gustav Adolf-Verein itt Magyarországon a szász iskolákat dotációkkal látja el.

Gresskowitz Vilmos: Nem helyes! A szász iskolákat soha el nem látta.

Gál Sándor: Bocsánatot kérek, az tökéletesen mindegy, hogy az az egylet az egyházakat segíelye, és ezek a segíelyt iskolai célokra használják fel.

Hogy pedig a képviselő úr közbeszólására szintén megtegyem megjegyzésemet, felolvasom itt, amit tegnap is felolvastam, Herfurth brassói dékának nyilatkozatát a Gusztáv Adolf-Verein nagygyűlésén, amelyben azt mondja, hogy ők fenntartanak nemzetiségi egyedeknek megvédésére és oltalmazására Erdélyben 250 népiskolát 700 tanítóval, van új közép-, felsőiskolájuk és ezek segíelyezését kérik az egylettől. Ekkor fakadt ki ömlengő szívvel és lélekkel: Testvérek az északi Ostmarkon, ne feledkeztek meg a legdélibb Ostmarkról!

Ha a képviselő úr ebből azt következteti, hogy ez a segíelyezés, amelyet a Gustav Adolf-Verein nyújt ezeknek a testületeknek és egyházaknak, nem iskolai célokra szolgál, akkor ezt a logikát megtarthatja magának, mert én az ily logikának fonalát nem követem (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*), hanem ezeknek a tényeknek a konstatálásával rámutatok az 1883. évi középiskolai törvényre, amely külföldön alakult és ott székelő egyesületeknek megtiltja, hogy belföldön létező iskolákat fenntartassanak vagy segíelyezhessenek. Ha a Gustav Adolf-Verein ténye a törvény rendelkezésével nincs ellentétben, ha a Gustav Adolf-Vereinnek ezen működése a törvény ezen tiltó rendelkezését nem sérti, akkor én a tényeknek logikai következtetés alapján való elbírálásában végtelen nagy sötétségben bolyonganék, pedig én igyekszem ezekben a dolgokban egészen világosan és tisztán látni.

Ezek azok, amiket én Melzer t. képviselő úr felszólalására teljes objektivitással megjegyezni kívántam azért, hogy ezeknek a nagy nemzeti érdekeknek védelme körül felhívjam a kormány figyelmét olyan tényekre, amelyek állítólag teljesen humanisztikus irányúak, de a mi nemzeti érdekeink legelvakultabb ellenségei kezétől jövőn, ránk is és nemzeti életünk fejlődésére is a legnagyobb veszélyt rejtik magukban. (*Igaz! Úgy van! Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

G

1904 aug. 2

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza a népiskolai törvényjavaslat tárgyában elhangzott felszólalásokra az 1904. évi közoktatásügyi költségvetés vitájában

Képv. Napló, 1901—1906, XXVIII. 144—145., 146 és 147. l.

...Sorra haladva a t. képviselő urak felszólalásain, mindenekelőtt köszönetet kell mondanom Veres József t. képviselő úrnak azért, hogy ő úgy maga, mint pártja nevében kilátásba helyezte, hogyha én a népiskolák reformjára vonatkozó, és főképp a magyar nyelv tanítása sikerét előmozdító törvényjavaslatot elő fogom terjeszteni, annak törvényerőre való emelésében engem az ő pártja támogatni fog.¹ A t. képviselő úr ugyan azt a megjegyzést tette, hogy nézete szerint nem annyira új

¹ L. 37/Cs irat.

törvényre, mint inkább a létező törvények szigorú és erélyesebb végrehajtására van szükség. Azt hiszem, hogy ebben téved a t. képviselő úr. Hogy a végrehajtás nem eredményesebb, ennek oka az, hogy létező törvényeink többnyire nélkülözik a kellő szankciót. (*Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.*) Erről kell, t. ház, gondoskodnunk. Mert annak az axiómának, amelyet Gál Sándor t. képviselőtársam felállított, mely szerint az állami felügyeleti jog az iskolák terén odáig terjed, ameddig a nemzeti érdek azt megkívánja, annak az axiómának alkalmazása, végrehajtása, t. képviselőház, azt hiszem, egy kissé veszélyes volna, mert ilyenformán azt, hogy mi a nemzeti érdek, minden egyes adminisztratív esetben a változó kormányok és miniszterek állapítanak meg. Itt igen fontos és az országra nézve is lényeges jogokról van szó, azt hiszem, hogy különösen a hitfelekezeteknek jogait egészen, azt mondhatnám, az adminisztratív önkénynek szolgáltatni ki, a miniszter arbitrárius megítélésének, hogy mit tart ő nemzeti érdeknek, kiszolgáltatni: ez könnyen a felekezeti jognak olyan eltiprására vezetne, amilyenre még az abszolutizmus sem vállalkozott.

Az állami népiskolák felállítására nézve Eötvös Károly t. képviselő úr mindenekelőtt kérdést intézett hozzám, vajon az állami népiskolák dolgában van-e haladás, szaporítjuk-e azokat, s megtartjuk-e a millennium alkalmával tett ígéretet? Én megnyugtathatom a t. képviselő urat, hogy körülbelül 200-ra megy évről évre azon új állami népiskolák száma, amelyeket felállítunk. Az ez idei felállításnál éppúgy, mint a jövő évi felállításnál is fő tekintettel vagyok a helyválasztásnál arra, hogy olyan helyekre állítsam az új állami népiskolákat, ahol a magyarságot veszélyeztetve látom. (*Helyeslés a jobb- és a baloldalon.*), ahol a magyarságot kell az állami népiskoláknak védeni. (*Helyeslés.*)

De nem oszthatom Eötvös Károly képviselőtársam azon felfogását, amely különben beleütközik azon padokról felhangzott egyes beszédekbe is — pl. Veres József képviselő úr beszédébe, aki egészen ellentétes felfogásnak adott kifejezést —, amely szerint minden esetben hibáztatja, ha magyar helyen, magyar vidékeken állami népiskolák állíttatnak fel. Nézetem szerint nem lehet ilyen absztrakt elvek szerint mereven eljárni, hogy ti. csak nemzetiségi vidékeken vagy csak magyar vidékeken állítandók fel állami népiskolák. Minden egyes esetben az eset és hely viszonyai és körülményei szerint ítélendő az meg, vajon oda állami népiskolát állítani kell-e. Ha pl. egy magyar helyen azt látom, hogy a magyarság nagy része népiskolával nincs kellőképpen ellátva, s magát a maga erejéből azzal ellátni nem képes, szerintem ottan is kell állami népiskolát felállítani. (*Helyeslés.*) S ha ez megtörtént a múltban, bizonyára nem történt pártszempontokból, mint ahogy azt Eötvös Károly t. képviselő úr kiemelte. Ismerek tiszta magyar városokat, ahol a népiskolák államosítottak, s amely városok igen szépen választanak most is függetlenségi képviselőket. . . .

. . . Gál Sándor t. képviselőtársam felemlítette azt, hogy egyes görögkeleti felekezeti iskolák — gondolom, különösen az erdélyi részekben — „skola romana” felírást viselnek. Hát, t. képviselőház, én nem habozom kijelenteni, hogy ez a felírás határozottan törvénybe ütközik (*Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.*); a törvény nemzeti jellegű román vagy szerb iskolát nem ismer, csak felekezeti iskolát; ez az elnevezés alkalmazható az illető iskolára, de az olyan elnevezés, mint aminőt t. képviselőtársam említett, hogy valamely iskolára ez írassék: „skola romana”, ez nem törvényes. (*Általános helyeslés.*) Ez nézetem szerint az egyedüli helyes felfogás a törvényesség szempontjából, és legyen meggyőződve arról t. képviselőtársam, hogy én minden egyes esetben, amely tudomásomra jut, ennek a törvényes felfogásnak és álláspontnak érvényt fogok szerezni. (*Általános helyeslés.*) . . .

. . . Leginkább a középiskolák kérdésével függ össze a tankönyv ügye (*Halljuk! Halljuk!*), amelyet Gál Sándor, Lendl Adolf és Rakovszky István t. képviselőtársaim hoztak fel. A százsz iskoláknak azon tankönyveire vonatkozólag, amelyeket Gál Sándor t. képviselő úr itt nemcsak felemlített, de be is mutatott, megvallom — tudva, hogy ezek itt a t. képviselőházban már egyszer megbeszélés tárgyát képezték —, csak t. képviselőtársam felszólalása következtében értesültem arról, hogy ezekre vonatkozó intézkedés még be nem fejeztetett, még folyamatban van. Én készséggel meg fogom vizsgáltatni ezen most a t. ház asztalán fekvő tankönyveket, ha a t. képviselő úr azokat rendelkezésemre fogja bocsátani, és megfelelőleg fogok eljárni. (*Helyeslés balfelől.*) Most még csak azt jegyzem meg, hogy amennyire futólag e tankönyvekbe beletekinhettem, az a történelmi tankönyv Rákóczi-ra vonatkozólag a becsmérlő kifejezést, amelyet t. képviselőtársam felhozott, nem tartalmazza.

Gál Sándor: Kiolvasható belőle!

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: De lehetséges, hogy egyéb hibák vannak benne, s ezért gondosan meg fogom vizsgáltatni, és a vizsgálat eredményéhez képest fogok eljárni. (Helyeslés balfelől)...

Gy

1904 aug. 10

Barabás Béla beszéde a nemzetiségi kérdés megoldásáról és a Berzeviczy-törvényjavaslattal kapcsolatban az 1904. évi közoktatásügyi költségvetés vitájában

Képv. Napló, 1901—1906, XXVIII. 368—369. 1.

... A magyar nemzeti népnevelésről beszéltem először. Nem leszek terjengős és hosszadalmas. Csak rövid pár szóval fejezem ki azt, hogy az én elvem szerint a magyar népnevelésnek az volna a feladata, hogy elérje azt a célt, hogy mindenki szabadon bírja, használja, művelje nemzetiségi anyanyelvét, de minden magyar állampolgár tudjon magyarul is. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Ez nemcsak kötelesség, hanem azt hiszem, ezzel minden tisztességes ember csak jót akar mindenkinek, ha azt kívánja, hogy aki ebben a hazában lakik, és aki magát magyar állampolgárnak nevezi, magyar nyelven is beszéljen. Erre nemcsak azért van szükség, hogy ők az állami, községi és egyéb magánérdekeikhez közelebb jussanak, és azokat könnyebben megoldhassák, de azért is, hogy az állampolgárok egymással érintkezni tudjanak, egymást megértve, egymás bajait, keserűségeit és szenvedéseit ismerve, egy közös cél felé: az egységes magyar nemzet megalapítására törekedjenek.

Meg kell egymást értenünk a nemzetiségekkel, és itt egy sajátságos körülményre mutatok rá. Vegyük pl. a román. A román nem követeli a tóttól, a szerbtől, a szásztól, hogy tanuljon meg románul, csak a magyartól. A szász nem követeli a többi nemzetiségtől, hogy tanuljanak meg az ő nyelvén, hanem csak a magyartól, és minden nemzetiség így van. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy egyes-egyedül a magyar irányában viseltetnek bizonyos ellenszenvvel, és egymás irányában pedig bizonyos titkos aspirációknak akarnak ezzel kifejezést adni. Mert énnekem akárki mondja, a nemzetiségi nyelvnek egyedüli bírása, ha kizárólag csak egy nyelvet, az ő anyanyelvét beszéli az a nemzetiség, akkor ez akár nyíltan, akár titokban, de kifelé gravitálásának csíráját hordja magában, míg a legszébb bizonyíték arra, hogy hűséges magyar állampolgár az illető és hogy tiszteli alkotmányos intézményünket, és szeretettel viseltetik minden más nemzetiségű és anyanyelvű állampolgár irányában az, hogyha nemzetiségi anyanyelvén kívül megtanul magyarul is. Ehhez az én szerény véleményem szerint nem erőszak szükséges, ehhez szeretet, jóindulat és barátság kell. Szeretettel kell átkarolni a nemzetiségek tagjait, és szeretettel, de eréllyel kell megértetni velük azt, hogy mi egy hazának vagyunk gyermekei, és a magyar nyelv kell hogy uralkodjék ebben a hazában, amely nyelven mindnyájan megérthetjük egymást. Ebben elsősorban nagy feladata van magának a kormánynak, a hatóságoknak, a községeknek, akik tiszteljék minden egyes állampolgár jogát, egyformán szolgáltatassák ki az igazságot, bármelyik nemzetiséghez tartozzék is az illető, hogy lássa az a magyar, román, tót, hogy egyforma elbánás alá kerül mindenki, mert egyenlő jogú és egyenlő kötelességű polgára e hazának mindenki. A magyar társadalomnak is e tekintetben nagy kötelességei vannak. Itt egy jelentéktelenné látszó, de mélyen járó dologra mutatok rá. (*Halljuk! Halljuk!*) A magyaroknak is, másoknak is szokása a nemzetiségeknek szemére vetni: te oláh, te tót, te ráci! Az ilyen kicsinylő mondások nem alkalmasak arra, hogy a nemzetiségeknek szeretetét irányunkban előmozdítsa és fokozza, tehát a társadalomnak is ki kell venni részét a munkából, hogy a szeretet szavával szólva hozzájuk, bennük bizalmat ébresszünk, hogy bennünk ne idegeneket lássanak, hanem testvéreket, velük egyenlő jogú állampolgárokat. A nemzeti nevelés[re] és a nemzetiségi kérdésre vonatkozólag rá kell hogy mutassak egy körülményre, amelyet e házban már említettem. Méltóz-